

Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader

Vedtatt av Det sentrale forskerutdanningsutvalget ved UiS den 22. juni 2007, tilpasset revidert ph.d.-forskrift og revidert forskrift for graden dr.philos. den 06. april 2020

1. Forskrift/reglement og utfyllende bestemmelser

Arbeidet med bedømmelse av vitenskapelig avhandlinger for norske doktorgrader ved universitetene og høyskolene reguleres av

- institusjonenes forskrift/reglement for graden philosophiae doctor (ph.d.) og eventuelle utfyllende bestemmelser til reglementet
- institusjonenes forskrift/reglement for dr.philos.-graden

Forskrift/reglement med utfyllende bestemmelser for den aktuelle grad skal gjøres kjent for alle som deltar i bedømmelsen av doktorgradsarbeider ved institusjonen. Denne veiledningen er avledet av og utformet innen rammen av forskrift/reglementer, men fokuserer på bedømmelsen spesielt og gir en supplerende omtale av de normer og prosedyrer som forutsettes å være felles for norske doktorgrader. Veiledningen er derfor generell, og må leses med forbehold for de spesifiseringer for den enkelte institusjon som fremgår av institusjonens utfyllende bestemmelser for graden.

2. Innledende saksbehandling

2.1 Oppnevning av bedømmelseskommité

Doktorgradsutvalget oppnevner sakkyndig komité på minst tre medlemmer der relevant kompetanse er representert ved de enkelte medlemmer og der komitéen samlet dekker avhandlingens fagfelt. For øvrig vises det til ph.d.-forskriftens § 7-4 om oppnevning av bedømmelseskommité.

For å sikre rask saksgang oppnevner doktorgradsutvalget ett av medlemmene som administrator av komitéen. Dette bør være en representant fra institusjonen. Når særlige grunner tilsier det, kan doktorgradsutvalget, blant egne vitenskapelig ansatte, i stedet oppnevne en administrator som ikke deltar i den faglige bedømmelsen av avhandlingen.

Komitéens administrator/leder har ansvaret for å organisere komitéens arbeid, herunder sørge for at arbeidet kommer raskt i gang og at tidsrammen for komitéarbeidet overholdes. Administratoren skal bidra til å samordne komitéens innstilling om avhandlingen og avklare arbeidsdelingen mellom komitémedlemmene under disputasen.

For doktorgrader med organisert forskerutdanning oversendes doktorgradsavhandlingen til komitéen med en oversikt over hvor arbeidet er utført og hvem som har vært veileder(e), og en dokumentasjon av det forskeropplæringsprogrammet kandidaten har fulgt og fått godkjent. Kandidatens gjennomføring av opplæringsdelen er allerede godkjent og skal ikke godkjennes på nytt av komitéen, men oversendes som informasjon som kan tillegges vekt ved komitéens formulering av oppgitt tema for prøveforelesning.

I tilfeller hvor en omarbeidet versjon av samme avhandling er levert inn for bedømmelse i tråd med ph.d.-forskriftens § 7-6), skal minst ett medlem fra den opprinnelige bedømmelseskommitéen være med på å formulere og ferdigstille endelig innstilling om avhandlingen.

Hvis det dreier seg om en kandidat som tidligere har fått refusert en avhandling og som leverer inn et nytt arbeid til bedømmelse, kan det oppnevnes en helt ny komité (jf. ph.d.-forskriftens § 7-10).

2.2 Retting av formell art m.v. i doktorgradsarbeidet etter innlevering til bedømmelse

Et arbeid som er innlevert til bedømmelse kan ikke trekkes tilbake før det er endelig avgjort om det er verdig til å forsvares for graden. Kandidaten kan etter innlevering søke fakultetet om tillatelse til å rette formelle feil i avhandlingen. Søknaden skal vedlegges en fullstendig oversikt over de feil (errata) som ønskes rettet. Søknad om retting av formelle feil må leveres inn senest fire uker før komitéens frist for avlevering av innstilling og kan bare skje en gang (jf. ph.d.-forskriftens § 7-7).

3. Bedømmelseskommitéens vurdering av avhandlingen

Doktorgradsutvalget fastsetter i forbindelse med oppnevningen av bedømmelseskommité en tidsfrist for perioden fra innlevering av avhandling til eventuell disputas som normalt ikke bør være lengre enn fem måneder for ph.d.-avhandlinger og seks måneder for dr.philos.-avhandlinger. Frist for komitéens bedømmelse - i form av en begrunnet innstilling - må avtales i forhold til dette.

3.1 Beskrivelse av arbeidet

Innstillingen skal inneholde en kort beskrivelse av avhandlingens format (monografi/artikkelsamling), type (for eksempel teoretisk/empirisk arbeid) og størrelse. Videre skal innstillingen inneholde en omtale av avhandlingens vitenskapelige betydning og dens mest sentrale momenter vedrørende teori, hypoteser, materiale, metoder og funn.

3.2 Bedømmelsen av avhandlingen

En norsk doktorgrad er en sertifisering av forskerkompetanse på et bestemt nivå. Dette kompetansenivået forutsettes å være det samme for grad *med* tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (ph.d.-graden) som for grad *uten* tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (dr.philos.-graden). Prinsippet om likeverdighet refererer til faglig *nivå* og *kvalitet*, ikke bare avhandlingens *omfang*. I den organiserte forskerutdanningen kan kompetanse være dokumentert også gjennom prøver og deltagelse i ulike typer tiltak knyttet til opplæringsdelen. Fraværet av krav til opplæring ved dr.philos.-graden bør forventes kompensert ved at selve avhandlingsarbeidet her er noe mer omfattende enn det en ville kreve for de organiserte forskerutdanningsprogrammene (for eksempel egeninnsatsen med hensyn til datainnsamling). Uansett grad skal doktoranden tilfredsstillende de samme *minstekrav til forskerkompetanse* – uttrykt gjennom krav til problemformulering, presisjon og logisk stringens, originalitet, beherskelse av aktuelle analysemetoder og refleksjon over deres muligheter og begrensninger, samt oversikt over, forståelse av og et reflektert forhold til annen forskning på området.

I bedømmelsen av avhandlingen legges det spesiell vekt på om avhandlingen er et selvstendig og helhetlig vitenskapelig arbeid på høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon, behandling av litteratur og fremstillingsform. Det er spesielt viktig at det blir vurdert om materialet og metodene er tjenlige for de spørsmål som reises i avhandlingen, og om argumentene og konklusjonene som fremføres, er holdbare. Avhandlingen skal bidra til ny faglig kunnskap og ligge på et nivå som tilsier at det vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelige litteratur.

Hvis avhandlingen er satt sammen av flere enkeltarbeider, må det dokumenteres og vurderes om de etter sitt innhold utgjør et hele. I slike tilfeller skal doktoranden i en egen del av avhandlingen (kappe) ikke bare sammenfatte, men også sammenstille, de problemstillinger og konklusjoner som legges frem i delarbeidene i et helhetlig perspektiv og på den måten dokumentere sammenhengen i avhandlingen.

Hvis avhandlingen omfatter fellesarbeid, skal doktoranden innhente erklæringer fra medforfatter(e) og herunder eventuelt hans/hennes/deres samtykke i at arbeidet benyttes som del av doktorgradsavhandlingen. Komitéen skal vurdere om doktorandens innsats i det/de aktuelle arbeidet/arbeider kan identifiseres og om doktoranden står som hovedansvarlig for en tilstrekkelig stor del av avhandlingen. Avhandlingens sammenfattende del (kappe) skal være utformet av doktoranden alene. Dersom doktorandens egen dokumentasjon ikke er tilstrekkelig, kan komitéen innhente ytterligere opplysninger.

Bedømmelseskomiteen kan kreve fremlagt kandidatens grunnlagsmateriale og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon. Bedømmelseskomiteen kan be veileder om å gjøre rede for veiledningen og arbeidet med avhandlingen.

Hvis avhandlingen i sin helhet er innlevert som et fellesarbeid, er det rimelig å forvente at forskningsprosjektet og/eller avhandlingen vil være mer omfattende enn det en ville forvente av et individuelt arbeid. Så langt det er mulig, skal hver av doktorandene vurderes og prøves etter de samme krav som når arbeidet er utført av én person.

3.3 Konklusjonen

Her foretas en vurdering og avveining av sterke og svake sider ved avhandlingen. Dette leder til en konklusjon om hvorvidt komitéen finner avhandlingen verdig til å forsvares offentlig i disputas, eller om komitéen anbefaler at avhandlingen ikke godkjennes for disputas.

3.4 Komitéens innstilling

Komitéen avgir begrunnet innstilling til fakultetet. Det er ønskelig at komitéen utarbeider en felles uttalelse, eventuelt vedlagt individuelle uttalelser. Dissenser skal alltid begrunnes. Også i tilfeller der komitéen er enig om konklusjonen, kan det være ønskelig at individuelle uttalelser legges ved.

I de tilfeller hvor komitéen konkluderer med å godkjenne avhandlingen for disputas, skal begrunnelsen kunne formuleres relativt kort. Komitéen skal da bestrebe seg på å gi innstillingen en generell og kortfattet form. I de tilfeller hvor komitéen anbefaler underkjennelse av avhandlingen, vil det være naturlig med en noe mer utførlig begrunnelse.

Dersom komitéen konkluderer med at arbeidet ikke skal godkjennes for disputas, men samtidig vurderer det slik at avhandlingen med en mindre omarbeiding ville kunne bringes opp på et tilfredsstillende nivå, kan komitéen gi en anbefaling om dette. Komitéen skal bare gi en anbefaling om innlevering av samme arbeid i omarbeidet versjon for ny

bedømmelse dersom komitéen mener at en omarbeiding vil kunne gi tilfredsstillende resultat innen rammen av ca. 3 måneder (jf. ph.d.-forskriften § 7-6). Komitéen skal i slike tilfeller gi noen føringer når det gjelder hvilke områder avhandlingen må forsterkes på (*for eksempel metodebruk, forholdet mellom materiale og konklusjon, begrepsbruk, klarhet i problemstilling*) uten at anbefalingen kan oppfattes som en forsikring om godkjenning ved en eventuell ny bedømmelse. Hvis komitéen finner at dyptgripende endringer vedrørende teori, hypotese, materiale og/eller metode er nødvendige for at arbeidet skal kunne anbefales til disputas, skal komitéen underkjenne avhandlingen.

4. Behandling av bedømmelseskomiteéns innstilling om avhandlingen

Komiteéns skriftlige innstilling og konklusjon om hvorvidt avhandlingen anbefales godkjent for disputas, sendes doktorgradsutvalget/fakultetet og skal snarest mulig oversendes til doktoranden. Dersom doktoranden har merknader, oversendes disse skriftlig innen 10 arbeidsdager til fakultetet som fatter vedtak i saken i samsvar med ph.d.-forskriftens § 7-8 og 7-9.

5. Komiteéns bedømmelse av prøveforelesning(er) og disputas

5.1 Prøveforelesningen(e)

Formålet med prøveforelesningen(e) er at doktoranden skal dokumentere evne til formidling av forskningsbasert kunnskap. Forelesningen(e) bør normalt legges opp slik at de med utbytte kan følges av tilhørere med forkunnskaper tilsvarende de en ville forvente å finne blant viderekomne studenter (minst ett års utdanning innen faget).

For grader/programmer der dette er aktuelt, skal doktoranden ha oversendt til doktorgradsutvalget tittel på selvvalgt emne senest én måned før planlagt disputasdato (jf. forskrift for graden dr.philos § 16-1).

Tema for oppgitt emne skal ikke stå i direkte forbindelse med temaet for avhandlingen, men være med å dokumentere doktorandens faglige bredde innenfor det valgte doktorgradsprogrammet/fagområdet.

Doktoranden meddeles oppgitt emne for prøveforelesning 10 arbeidsdager før forelesningen. Eventuell prøveforelesning over selvvalgt emne skal ikke være en oppsummering av avhandlingen og de funn som er gjort der, men være et faglig innlegg som står på egne ben.

I bedømmelsen av prøveforelesningen(e) vektlegges både faglig innhold og evne til formidling. Prøveforelesningen(e) er en del av doktorgradsprøven og må være godkjent før disputasen. For grader med to prøveforelesninger godkjennes disse samlet. Hvis prøveforelesningen(e) ikke godkjennes, kan doktoranden fremstille seg til ny(e) prøveforelesning(er) og disputas tidligst etter 6 måneder.

5.2 Disputasen

Disputasen ledes av dekan eller den dekanen bemyndiger som stedfortreder. Fakultetet utpeker opponentene. Valg av opponenter bør skje slik at kritiske innvendinger overfor avhandlingen ikke undertrykkes. Første opponent innleder diskusjonen, og annen opponent avslutter opposisjonen. Øvrige tilstedeværende som ønsker å delta i drøftingene ex auditorio, må under disputasen gi melding om dette til disputasleder innen et tidspunkt som denne fastsetter og kunngjør ved åpningen. For nærmere beskrivelse av disputasens forløp vises til doktorgradsreglementet/forskriften med utfyllende bestemmelser og rutiner.

Hvis avhandlingen i sin helhet er innlevert som et fellesarbeid, bestemmer komitéen hvordan en eventuell disputas skal avvikles. Dersom doktorandene får anledning til å forsvare avhandlingen ved en fellesdisputas, skal opponentene se til at hver av doktorandene i rimelig utstrekning blir gjenstand for prøving individuelt.

Disputasen skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og doktorand vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å få etterprøvd holdbarheten av viktige konklusjoner som doktoranden har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen. Opponentene bør bestrebe seg på – så langt det er mulig – å gi diskusjonen en form som gjør at også de som ikke har lest avhandlingen eller kjenner fagfeltet inngående, kan følge diskusjonen.

Disputasens leder har ansvar for å disponere tiden hensiktsmessig i henhold til gjennomføring av disputasens ulike deler og innen den tidsramme som er satt for disputasen som helhet. Disputasleder erklærer disputasen for avsluttet. Disputasens leder skal i den forbindelse ikke avsi en vurdering av disputasen, men vise til at komitéens vurdering av disputasen avgis i komitéens innberetning.

5.3 Vurdering av disputasen

Dersom et arbeid er funnet verdig til å forsvares offentlig i disputas, vil dette normalt føre til at avhandlingen og forsvaret av den godkjennes for doktorgraden. Dersom avhandlingens sentrale konklusjoner likevel, i lys av nye momenter som kommer frem under disputasen, viser seg utvilsomt ikke å være holdbare, må bedømmelseskomiteén vurdere disputasen som ikke godkjent. Det samme gjelder dersom det under disputasen kommer frem klanderverdige

forhold av vesentlig betydning for vurderingen av arbeidet, som brudd på forskningsetiske normer eller god akademisk skikk for øvrig.

5.4 Komitéens innberetning

Bedømmelseskomiteén sender etter disputasen en innberetning på fastsatt skjema om prøveforelesningen(e) og disputasen samlet sett er godkjent.

Det er komitéens ansvar å avgi en anbefaling om godkjenning eller ikke godkjenning av disputasen. Dersom det fremkommer nye momenter under disputasen som skaper usikkerhet i komitéen og som ikke kan bringes på det rene under selve disputasen, bør komitéen avklare og vurdere eventuelle konsekvenser av disse før den meddeler sin endelige vurdering i innberetningen.

6. Avsluttende saksbehandling

Komitéens innberetning om utfallet av prøveforelesningen(e) og disputasen oversendes fakultetet. Fakultetet fatter vedtak om godkjenning av disputas på grunnlag av bedømmelseskomiteens innstilling. Begge disse organer står i prinsippet fritt i sine avgjørelser, men det vil bare være aktuelt å fravike en énstemmig komitéinnstilling dersom det foreligger ekstraordinære og tungtveiende grunner for det. Slike grunner kan for eksempel være at komitéen åpenbart har feiltolket institusjonens kvalitetsstandarder, eller at det etter at innberetningen er avgitt, er kommet frem nye opplysninger som har avgjørende betydning for spørsmålet om godkjenning (for eksempel avsløring av "fusk").

Dersom fakultetet ved dekan godkjenner disputasen, kreerer rektor doktoranden til doktor.

7. Klagerett

Det vises til bestemmelsene i institusjonenes forskrift/reglement for vedkommende grad.